

LINGVISTIKAOLÜMPIAADI EELVOORU ÜLESANDED

22. veebruar 2014

1. Lahendage **iga ülesanne** loetava käekirjaga **eraldi lehel** (lehtedel) ülesannet ümber kirjutamata.
2. Kirjutage lahendatava **ülesande number ja oma nimi igale** ülesande lahenduse **lehele**. Ainult sel juhul on tulemuste täpne arvestus tagatud.
3. **Põhjendage** oma vastust. Täiesti korrektseid, kuid põhjenduseta vastuseid hinnatakse madalamalt.

Ülesanne 1. (20 punkti; *autorid Arturs Semenjuks, Aleksejs Pegushevs*)

Tšuvaši keel on türgi keelte hulka kuuluv keel, mida kõneleb umbes kaks miljonit inimest Venemaal. Allpool on antud ladina transkriptsioonis üles kirjutatud tšuvaši sõnad, milles on märgitud rõhk (rõhulise täishääliku ees).

av`alläh	vanamees	malašneh`i	tulevik
asärhan`ullä	tundlik	měškěnl`en	alandusi taluma
änsärtr`an	ootamatult	nušalant`ar	kannatusi valmistama
`äsän	soojenema	p`ělětlě	pilves
v`ärläh	seeme	p`itěrenčėk	suletud
`ēměrlěh	kogu eluks	sun`aršä	jahimees
jüş`ek	hapu, mõrk	čur`aläh	orjus
kansěr`e	vastupanu osutama	čuhänl`an	vaeseks jääma
kėrkunieh`i	sügisene		

A. Märgi õiged rõhud järgnevates sõnades:

věltrentärrı	metsvint
višmine	ülehomme
ilěrtüllě	kiusatuslik
jyvärläh	raskus
mākärälčäk	kumer
vunnä	kümme

B. Kahte tšuvaši täishäälikut nimetatakse lühikesteks ehk nõrkadeks. Ülesande materjali põhjal määra kindlaks, mis tähti kasutatakse nende ülesmärkimiseks transkriptsioonis.

Põhjenda lahendust!

Ülesanne 2 (11 punkti, autorid Arturs Semenjuks, Aleksejs Pegushevs)

Teatud ajuosade vigastamise tõttu võivad inimestel tekkida probleemid kõne tuvastamise või esitamisega. Näiteks vigastatud Broca alaga inimesed satuvad tihti raskustesse sõnade ja morfeemidega, mis tähistavad sõnadevahelisi suhteid lauses.

Allpool on antud ingliskeelsed laused, mida on antud lugeda vigastatud Broca alaga inimestele, ning nende sõnasõnalised eestikeelsed tõlked. Laused on jagatud kahte gruppi teatud tunnuse alusel. On selgunud, et patsientidel tekkisid raskused ainult ühe grupiga, teise grupi laused neile raskusi ei valmistanud.

1. The baker was photographed by the doctor. <i>Pagar oli pildistatud arsti poolt</i>	5. The apple was eaten by the boy. <i>Õun oli söödud poisi poolt</i>
2. The rat was bitten by the cat. <i>Rott oli hammustatud kassi poolt</i>	6. The door was opened by the nurse. <i>Uks oli avatud medõe poolt</i>
3. The woman was kicked by the giraffe. <i>Naine oli löödud kaelkirjaku poolt</i>	7. The bottle was dropped by the baby. <i>Pudel oli maha pillatud lapse poolt</i>
4. The dog was chased by the policeman. <i>Koer oli taga aetud politseiniku poolt</i>	8. The table was cleaned by the maid. <i>Laud oli puhtaks pühitud teenija poolt</i>

A. Millise tunnuse alusel on laused gruppidesse jagatud? Millise grupiga tekivad vigastatud Broca alaga inimestel raskused ja miks?

B. Paiguta gruppidesse järgnevad laused:

1. The tea was spilled by the girl.
Tee oli maha kallatud tüdruku poolt
2. The mother was hit by the girl.
Emma oli löödud tüdruku poolt
3. The zebra was followed by the baker.
Zebra oli taga aetud pagari poolt

Selgita oma lahendust!

Märkus: inglise keele oskus pole ülesande lahendamiseks vajalik.

Ülesanne 3. (19 punkti, autorid *Arturs Semenjuks, Aleksejs Pegushevs*)

Eri andmetel kannatab kuni 10% meestest värvipimeduse teatud määra all (s.t. ei erista teatud värve). Et värvipimedusega inimestel oleks kergem orienteeruda ümbritsevas maailmas, eriti suurlinnades, kus värvide abil antakse edasi märkimisväärset hulka infot, töötas portugali disainer Miguel Neyva välja universaalse värvikodeerimise süsteemi, mille nimeks on ColorADD. Süsteemi kasutamise põhiidee seisneb selles, et ühiskasutuse objektid ning mõned poekaubad saavad koos värvimärgistusega ka värvi tähistava erisümboli.

Allpool on antud mõned näited sümbolitest, mida ColorADD süsteemis kasutatakse.

On antud veel 5 värvinime ning neljale neist värvinimedest vastavad sümbolid:

valge, telliskivivärvi, roosa, hõbedane, lilla

A. Leia õiged vastavused ja joonista puuduv värvisümbol.

B. ColorADD süsteemis on halli värvi tähistamiseks kaks võimalust. Joonista mõlemad.

C. Selgita süsteemi ColorADD põhimõtted.

D. Joonista valgusfoor (punane, kollane, roheline) süsteemis ColorADD.

Ülesanne 4 (22 punkti, autor Mihkel Tõnnov)

Keeleuurimisel võib olla vaja kasutada suuri ühtlustatud tekstikogusid ehk korpusi. Korpustest otsimisel on sageli mõistlik kasutada regulaaravaldisi. Allpool on loetletud mõned Tartu Ülikooli eesti kirjakeele korpuses lubatud regulaaravaldised. Lihtsuse mõttes käitugu täpitähed jms täpselt samuti, kui „tavalised” tähed.

[ktS]ass — leiab sõnad *kass*, *tass* ja nime *Sass* (aga mitte *sass* või *Tass*)

kassi|koera|hobuse — leiab *kassi*, *koera*, *hobuse*

ka(ssi|ku)d — leiab *kassid*, *kakud*

k.[p-t] — leiab kombinatsioonid, mille alguses on *k*, keskel suvaline märk ja lõpus üks täht tähestiku vähemikust *p–t* (s.t kas *p*, *q*, *r*, *s*, *š*, *z*, *ž* või *t*)

\b — tähistab sõnapiiri

Märgid, mis määravad, mitu korda eelnev märk või sulgudes olev avaldis esineb:

* — kuitahes mitu korda või üldse mitte, nt kas* leiab sõnad *ka*, *kas*, *kass*, *kasss*, ...

? — ühe korra või üldse mitte, nt k(uid)?as leiab sõnad *kas*, *kuidas*

+ — vähemalt ühe korra, nt ke[e]l+ leiab sõnad *kee*, *kel*, *keel*, *kell*, *kelle*, *kellel* jne

A. Millised sõnadest *aed*, *aedik*, *aedlinn*, *aeglane*, *aiaauk*, *aiamaa*, *aiandus*, *ais*, *aistelegi*, *aistingud*, *AI*, *ajastu*, *astendaja*, *baas*, *edasi*, *kirsiaed* vastavad järgmisele regulaar- avaldisele?

\ba(ed[iklñ]*|i(a([aku]*|ndus)|s(te[a-y]*))?)\b

B. Mõttele veel 3 sõnavormi, mis sellele avaldisele vastavad, ning 3 *ae-* või *ai-*algusega sõna, mis ei vasta.

C. Koosta võimalikult lühike regulaaravaldis, mille peale leitaks tegusõna *tegema* oleviku ja lihtmineviku ainsuse ja mitmuse 1. ja 2. isiku vormid (s.t kokku kaheksa vormi) siis ja ainult siis, kui need esinevad vahetult sõnade *nagu* või *nii nagu* ees. Arvesta tüvemuutuste ja võimaliku komaga ning ürita vältida muude vormide leidmist.

Selgita oma lahendust!

Ülesanne 5. (28 punkti, autorid Arturs Semenjuks ja Aleksejs Pegushevs, kohandanud Külli Prillop)

Ketšua keel on indiaani keel, mida kõneleb eri andmetel 9–14 miljonit inimest Lõuna-Ameerikas. Allpool on antud laused ketšua keeles ja nende eestikeelsed tõlked:

1. Puma ukyanchikkunataq mihun.

Mägilõvi sööb meie ja sinu lambaid.

2. Ukyakuna qachuta mihunku.

Lambad söövad rohtu.

3. Parata munarqayku.

Meie ja nemad armastasime vihma.

4. Lluglla para wasiykuta kinchawan pakarqan.

Äikesetorm lõhkus meie ja nende maja koos aiaga.

5. Suwa qullqiykita munan.

Varas armastab sinu raha.

6. Qurpankukuna mihuykutataq suwanku.

Nende külalised varastavad meie ja nende toitu.

7. Paywan phawarqanku.

Nad jooksid koos temaga.

8. Lluglla para qankunataq achhukun.

Äikesetorm tabab teid.

9. Qurpawan chinkani.

Mina kaon koos külalisega.

A. Kirjuta ülesande näidete põhjal välja kõik morfeemid, mida kasutatakse ketšua keeles vormide moodustamisel (tunnused ja lõpud), ning nende morfeemide tähendused.

B. Tõlgi eesti keelde

1. Qanta munani.

2. Kinchaykitataq wasinwan pakanku.

3. Qurpankukuna paywan suwanku.

4. Suwan suwan.

5. Qurpa qullqiwana chinkarqan.

C. Selgita oma lahendust!